№ 217 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 16

1900

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 16 № 217

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1901 ԹՒԱԿԱՆԻ

„ՄՈՒՐՃ“

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԱՄՍԱԳԻՐ

Խմբագրութեան և մշտական աշխատակիցների նոր կազմով.

Խմբագրութեան անդամներն են՝ պ.պ. ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑ եւ ԼԷՕ:

«Մուրճ» ամսագիրն ունենալու է հետեւեալ բաժինները. 1) Վէպեր, պատմուածքներ, դրամա. 2) Բանաստեղծութիւններ. 3) Նորութիւններ ռուսաց եւ արտասահմանեան գրականութիւնից. 4) Քննադատութիւն եւ գրախօսութիւն. 5) Ներքին քրօնիկ. 6) Արտաքին տեսութիւն. 7) Նամակներ արտասահմանից. 8) Գաւառական կեանք. 9) Տնտեսական հարցեր. 10) Գիտութեան, գեղարուեստի եւ տեխնիկայի աշխարհից. 11) Ցայտարարութիւններ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ.

Ռուսաստանում տարեկան 10 րուբլի, արտասահման՝ 30 ֆրանկ
» կէս տարվան 6 » » 18 »
» 1 ամսվան 1 » » 3 »

«Մուրճ» ամսագրին կարելի է գրվել. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—խմբագրատանը (Երեւանեան հրապարակ, տուն տ. Խարազեանի): Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան ժամը 10-ից—2-ը, բացի կիրակի եւ տօն օրերից:

ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ԱՅԼ ՏԵՂԵՐԻՑ պէտք է դիմել. Тифлисъ, редакція журнала «Мурчъ».
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ՝ Tiflis, Rédaction de la revue «Mourtch».
1—3 Հրատարակիչ եւ ժամանակաւոր խմբագիր՝ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԿՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆՑ

Նոյեմբերի 14-ին, երեկոյեան 7 ժամին, վախճանվեց իշխանուհի

ԵԼԻՍԱԻԵՏԱ ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

(ծնեալ իշխանուհի Խօջամինասեան), որի մասին նրա դուստր Նինա Ռաֆայէլօվնա Դօլուխանեան իր ամուսնու եւ որդիների հետ յայտնում է ազգականներին եւ ծանօթներին: Հոգեհանգիստ կատարվում է ամենայն օր հանգուցեալի բնակարանում՝ երեկոյեան 7 ժամին: Միքայէլեան փողոց № 123: Թաղման օրվայ մասին կը յայտարարվի առանձին: 1—1

Դոկտոր Միքայէլ Գէորգեան եւ Նիկողայոս Գէորգեան Աղաջանեանները եւ Եկատերինա Եգորօվնա Մանուէլեան իրանց որդիների հետ ցաւօք սրտի յայտնում են առաջինների Թանգագին եւ անմոռանալի մօր եւ երկրորդի սիրելի քրոջ՝

ԵՓԵՄԻԱ ԵԳՕՐՕՎՆԱ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆԻ

մահվան մասին, որ տեղի է ունեցել այս նոյեմբեր ամսի 14-ին, եւ խնդրում են ծանօթներին ու բարեկամներին չնորհ բերել կիրակի, նոյեմբերի 19-ին, առաւօտեան 10 ժամին, հանգուցեալի յուղարկաւորութեանը՝ նրա բնակարանից (Միքայէլեան փողոց, № 60) դէպի Կուկիայի ս. Աստուածածնի եկեղեցին, որ գտնվում է Վօրօնցօվի արձանի մօտ, եւ այնտեղից դէպի Վերայի գերեզմանատունը: Հոգեհանգիստներ լինելու են ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը, երեկոյեան $6^1/_2$ ժամին: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ պէտք է անել.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արջը հազար խաղ ունի՝ հազարն էլ տանձի վրա. Օպերային ներկայացումները. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — Մանրանկար. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Պատգամաւորական ժողով:

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԱՆԵԼ

Մեր լեռնադաշտերում գտնվող քաղաքները՝ Ալէքսանդրօպօլը, Ախալքալաքը, Նոր-Բայազէտը գանգատվում են, որ նրանք շատ դանդաղ են առաջ գնում և զարգանում: Վաճառական և արհեստաւոր դասակարգերը չեն նկատում առաջադիմութիւն իրանց զբաղմունքի մէջ, իսկ կեանքի առօրեայ պահանջները աստիճանաբար մեծանում են:

Ի՞նչ պէտք է լինի այդ քաղաքների ապագան. կարո՞ղ են արդեօք նրանք զարգանալ, թէ դատապարտված են անկման: Այդ հարցի դրական և բացասական պատասխանը կախված է այն դիրքից, որ բռնել են այդ քաղաքները դէպի իրանց առաջադիմութեան հարցերը: Անկասկած, այդ քաղաքները չեն կարող յուսալ նախանձելի ապագայի վրա, եթէ կը մնան նոյն անշարժ վիճակի մէջ, ինչպէս եղել են մինչև այժմ: Արհեստաւորները շարունակում են իրանց զբաղմունքը առաջ տանել հնադարեան ձևերով, առանց բարեփոխութիւններ մտցնելու: Արհեստաւորի արդիւնքը կամաց կամաց դառնում է անպէտք ու անգործածելի և սկսում է փոխարինվել ուրիշ տեղերի աւելի նուրբ և լաւ արդիւնքներով:

Պէտք է չը մոռանալ, որ մեր յիշած քաղաքները շրջապատված են բազմաթիւ գիւղերով, որոնք զբաղված են երկրագործութեամբ: Այդ գիւղերի համար ապրանքներ մատակարարողը եղել են քաղաքները, և գիւղերն էլ իրանց արդիւնքները բերում են քաղաքները վաճառահանելու: Այդպիսով արդիւնքների փոխանակութեան մեծ պահանջ կայ այդ տեղերում և ուրեմն տեղական արդիւնագործական ոյժից է կախված թէ զարգացնել և բարեկարգել այդ փոխանակութիւնը և թէ միահամուռ ոյժերով նոր աշխատանքի աղբիւր ստեղծել գաւառներում:

Եթէ այդ քաղաքները կարողանային պատրաստել, օրինակ, գիւղատնտեսական կատարելագործված գործիքներ, նրանք ընդունակ կը հանդիսանային օգնելու գիւղերին, որոնք այժմ սկսել են գնել հեռու տեղերից բերված գործիքներ: Նրանք կարող էին գործարանական մշակութեան ենթարկել գիւղական արդիւնքները և այդպիսով բանալ նրանց համար վաճառանոց: Քաղաքները, գիւղական բազմաթիւ ազատ ձեռքերի հետ, կարող կը լինէին նոր արդիւնագործութիւններ կազմակերպել և այդպիսով կռուել այն անպատ և անմխիթար վիճակի դէմ, որ առաջ է բերում օրէցօր սաստկացող սակաւահողութիւնը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐՋԸ ՀԱԶԱՐ ԽԱՂ ՈՒՆԻ, ՀԱԶԱՐՆ ԷԼ ՏԱՆՁԻ ՎՐԱ»

Ամեն անգամ, երբ «Արարատ» ամսագիրը ձեռք ենք առնում ու կարդում նրա խմբագրականը, այս պարսկական առածն է մեր միտը գալիս: Նոյն բառերը, նոյն իմաստը զանազան ձևերով արտայայտված, նոյն ինքնագովութիւնն ու յոխորտանքը:

Ցիշում ենք, դեռ 94 թիւն մի ուսուցիչ «Մշակի» մէջ բողոքել էր «Արարատ» խմբագրողների դէմ, որ նրանք, այդ թերթը պարտադիր դարձնելով ուսուցիչների համար, չեն մտածում գոնէ մանկավարժական բաժին աւելացնելու մասին: Այն ժամանակվայ խմբագիր պ. Քարամեանը մի նկատողութեամբ սպառնաց թէ. «Մենք ձեզ կը ստիպենք կարդալ «Արարատը»: Ի հարկէ, պ. Քարամեանը, այս սպառնալիքը տալիս, մտածում էր «Արարատը» այնքան հետաքրքրական դարձնել, որ մենք կամայ ակամայ կարդայինք: Սակայն այն օրից շատ ջուր անցաւ կամուրջի տակից. մի քանի խմբագիրներ փոխվեցին, մինչեւ որ «Արարատն» անցաւ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

(Նամակ Պարիզից)

Վերջապէս ցանկալի, բաղձալի օրը, այնքան անհամբեր կերպով սպասած րոպէն եկաւ: Ո՞րպիսի յոյսեր նա չէր խոստանում այս ու այն պատգամաւորներին. քանի քանի աչքեր չէին տնկված մինիստրական պօրտֆէյլների վրա. ինչ քաղցր երազներ եւ ամրոցներ էին կառուցել մինիստրական մշտնջենական կանդիդատները: Եւ այդ ամենը յանկարծ օդը ցնդվեց…

Այդ տենչալի օրը նոյեմբերի 6-ն էր, երբ պարլամենտը, չորս ամիս փակ պահելուց յետոյ, բաց արեց իր դռները: Քանի քանի յօդուածներ, քանի ճառեր եւ ատենաբանութիւններ այդ գալիք օրվայ մասին չեն գրվել եւ արտասանվել: Մինիստրութեան լինել—չը լինելու խնդիրն էր: Ի՞նչ կերպ, ինչ միջոցով նրան տապալել, կառավարութեան ղեկը նրանից խլել,—ահա ինչն էր այն բոլոր գոռում-գոչումների եւ վայնասունների իսկական նպատակը: Ոչ պակաս անհամբերութեամբ էին սպասում նոյեմբերի 6-ին եւ մինիստրութեան կողմնակից հանրապետականները:

Մենք մեր նախընթաց նամակների մէկի մէջ յիշել էինք, թէ որպիսի ճգնաժամի, ինչ կրիտիկական մոմենտում կազմվեց ներկայ մինիստրութիւնը, որի անխոնջ ջանքերի չնորհիւ խռովված, յուզված Ֆրանսիան քիչ հանգստացաւ, ազատ չունչ առաւ: Այն վտանգը, որ սպառնում էր հանրապետութեանը, անցաւ, բայց ոչ ընդմիշտ, քանի որ դեռ գոյութիւն ունենան կղերական եւ նացիօնալիստ կուսակցութիւնները, որոնք մի պատեհ րոպէի են սպասում նորից մի մահացու հարուած հասցընելու հանրապետութեան: Վալդէկ-Ռուսսոյի մինիստրութիւնը առաջին անգամ պարլամենտին ներկայացաւ լայն ծրագրով: Այդ ծրագիրը բաժանված էր երկու մասի՝ défense républicaine—հանրապետութեան պաշտպանութիւն եւ action républicaine—հանրապետական գործունէութիւն: Մինչեւ հիմա մինիստրութիւնը բաւականացել է իր ծրագրի առաջին մասի գործադրութեամբ: Մնում է երկրորդը եւ, կարելի է ասել, ամենածանր, ամենադժուարինը, այն է՝ տուած, բազմիցս կրկնած խոստումները իրագործել, իրագործել հանրապետական այն ռէֆօրմները, որ ահա տասնեակ տարիներից ի վեր կազմում են արմատական բոլոր կուսակցութիւնների եւ մինիստրութիւնների ծրագրի գլխաւոր յօդուածները. բայց մինչեւ այսօր նրանք մնում են միայն խոստումներ, լոկ հռետորական խոստումներ… Մինիստր-նախագահը երկու չաբաթ առաջ Տուլուզում արտասանած նշանաւոր ճառի մէջ արդէն թւել էր այն ռէֆօրմները, որ նա պիտի առաջարկէ պարլամենտին: Բնականաբար վերջինս հէնց այդ օրէնքների նախագծով պիտի սկսէր իր պարապմունքները: Բայց այլապէս են խորհում Մելին, Րիբօ եւ նրանց արբանեակ կղերական կօլլեգները: Բայց դիմենք պատգամաւորական ժողովի նիստերին (նոյեմբերի 6-ի եւ 8-ի):

Համաձայնութեան հրապարակի դիմացը, Սենի միւս՝ ձախ ափին բարձրացող գեղեցիկ հոյակապ Բուրբօնեան պալատը, ուր տեղի են ունենում այդ ժողովի նիստերը, նորից կենդանութիւն էր առել: Նիստը թէեւ սկսվում է ժամի 2-ին, բայց արդէն մի ժամ առաջ կիսաշրջանաձեւ ահագին դահլիճի տրիբունները ծայրէ ի ծայր լցված են հասարակութեամբ, ուր գեղեցիկ սեռը նշանաւոր տեղ է բռնում: Խիտ առ խիտ լի են եւ մամուլի լօժաները:

Ժամի 2-ն է. պալատի հեռու կուլուարներից լսվում են զինւորական թմբուկի հնչիւնները. բարապաններից (huissier) մէկը բարձրաձայն յայտարարում է պատգամաւորական ժողովի նախագահի գալուստը՝ «Monsieur le Président». իսկ եւ իսկ հանդիսաւոր գալուստ: Դեշանելի արտաքինը, քայլուածքը, ձեւերը ո՛րչափ համապատասխանում են պարլամենտական պրօտօկօլի պահանջներին: Մենք նախագահի այդ պաշտօնում տեսել ենք եւ Բրիսօնին. ինչ ահագին տարբերութիւն այս երկու անձնաւորութիւնների մէջ. որչափ մէկը հասարակ, պարզ, նոյնչափ միւսը կոտրատվող, զուգված ամենավերջին մօդայով. Նրա իւրաքանչիւր ֆրազան, ինտօնացիան, ձեռքի չարժումը բազմիցս կշռած, չափած, կտրած է. կարծես, Դեշանէլ գտնվում է թատրօնական բեմի վրա. մի կատարեալ արտիստ…

Նիստը բացվում է: Դեշանէլ յայտնում է, որ 30-ից աւել հարցապնդումներ կան՝ կառավարութեանը ուղղված:—Եթէ իւրաքանչիւր հարցապնդումին նուիրվի 2—3 ժամ, միայն նրանք բաւական կը լինեն զբաղեցնելու պարլամենտական ներկայ նստաշրջանի բոլոր նիստերը. էլ ո՛չ բիւջէ, ո՛չ ռէֆօրմներ: Վալդէկ-Ռուսսօ առաջարկում է անմիջապէս սկսել այն հարցապնդումներից, որ վերաբերում են մինիստրութեան ընդհանուր քաղաքականութեան:

Վիճաբանութիւնները սկսվում են, նախ չատ թոյլ, տաղտկալի, ապա կամաց կամաց սուր կերպարանք առնելով՝ դառնում են աւելի հետաքրքրական: Առաջին հարցապնդողը արմատական կուսակցութիւնից էր. նա ցանկանում էր՝ առիթ տալ կառավարութեանը՝ պաշտօնապէս յայտնելու իր անելիքը: Վալդէկ-Ռուսսօ՝ ամբիօն բարձրանալով, կրկնում է Տուլուզում յայտարարած պրօգրամը, ռէֆօրմների կարճ, որոշ ծրագիրը. 1) Օրէնք կղերական կազմակերպութիւնների դէմ. 2) դպրոցական բարենորոգումներ (դարձեալ կղերականների դէմ). 3) զինւորական խորհուրդների ոչնչացումը խաղաղութեան ժամանակ. 4) ֆինանսական բարեփոխումներ եւ 5) բանւորական հանգստաթոշակ (retraite): Ահա այս համառօտ, բայց ազատամիտ պրօգրամը յայտարարելուց յետոյ է, որ սկսվում է պարլամենտական իսկական պայքարը, որը տեւում է երկու օր: Կառավարութեան բոլոր հակառակորդները, ասել է հանրապետութեան բոլոր թշնամիները, գործ էին դնում ներելի եւ աններելի միջոցներ, որպէս զի տապալեն մի մինիստրութիւն, որ քաջութիւն է ունեցել հրապարակ գալ բուն ժողովրդական ծրագրով,—եւ նրան տապալելով արգելք լինել վերջինիս իրագործելուն: Ա՛հ, չը կարծէք, թէ նրանք ամբիօն էին բարձրանում եւ պարզօրէն, անկեղծ, ուղղամիտ կերպով յայտնում՝ թէ իրանք ընդդէմ են այդ ծրագրին. ո՛չ. որն ի բուն ժողովրդի

ներկայումս խմբագրող Գարեգին վ. Յովսէփեանի ձեռքը։

Չը մոռանանք ասել, որ երբ Գարեգին վ. Յովսէփեանը նշանակվեց խմբագիր, համեստութեամբ յայտարարեց, որ իր խմբագիր նշանակվելով «Արարատի» ուղղութիւնը չէ փոխվելու, որովհետեւ «Արարատը» մի ուղղութիւն է ունենալու — կրօնական-բարոյական—ով էլ լինի խմբագիրը։

Սակայն վերջին ժամանակներս «Արարատը» դուրս գալով իր համար գծած կրօնական-բարոյական սահմանից, սկսել է բռնել եւ յարձակողական դիրք։ Ով կարդացել է վերջին ամիսների «Արարատը», անշուշտ նոյն տպաւորութիւնը ստացած կը լինի։

Շատ հեռուն չը գնանք. դեռ յուլիս ամսի «Արարատում» Կարապետ վարդապետը, պատասխանելով պ. Լեւոն Սարգսեանի «Հին ցաւ» գրքոյկին, մի առաջնորդողով ապացուցեց, որ ինքը աստուածաբանութեան լիցենցիատի աստիճան ունի, որ ի մանկութենէ անարատ է եւ մաքուր, որ առանց աստուածաբանական գիտութեան անհասկանալի է հոգեւորականութեան եւ եկեղեցու գոյութիւնը, եւ որ, վերջապէս, «կը գայ օրը, եւ արդէն եկել է, երբ հրապարակի վրա այդ խմբի (ճեմարանական) գործունէութեան արդիւնքն էլ կը չափվի, ուրիշ բարձրագոյն խմբերինն էլ»։ Սրան կասեն. «չես անձրեւում, գոնէ գոռգոռա»։

Գարեգին վարդապետը, իր աւագ եղբօր մարգարէութիւնը հաստատելու համար, թէ իրօք հասել է օրը, երբ այդ «խմբի» անդամները ցոյց են տալու իրանց գործունէութիւնը, «Արարատի» օգոստոս-սեպտեմբեր տետրակում հրապարակ է եկել մի առաջնորդողով, ուր նախկին համարում լոյս տեսած յօդուածի տարբեր վարիանտը տալով, երկար ու բարակ ծամծմելուց յետոյ, վրա է բերում. «կարճ ասենք, հայ վարդապետը պէտք է ճեմարանական կրթութիւն ունենայ, իսկ քահանան գոնէ դպրոցական»։ Եւ ամբողջ 12 սիւնեակ գրել է այդ կարճ նախադասութեան համար։

Թողնենք այն, որ Գարեգին վ. ապացուցանում է քրիստոնէական կրօնի կրօն եւ ոչ գիտութիւն լինելը, թէեւ մի երկու տող յետոյ այս երկուսը անբաժան եւ անխառն միացնում է իրար հետ. Թողնենք այն սոփեստութիւնը թէ՝ «ամեն գիտութիւն օգտակար է, բայց ամեն գիտութիւն անհրաժեշտ չէ եկեղեցու համար». ուշք չը դարձնենք, որ նա «լուսաւորեալների» դէմ քար նետելով, թոքերը պատռելով բացականչում է, թէ աստուածաբանութիւնը պատմական գիտութիւն է եւ ոչ մետաֆիզիկա։ Սրանք այն նախաբաններն են, առանց որոնց Գարեգին եւ Կարապետ վարդապետները գրել չեն կարող։ Այնուհետեւ սկսվում է յօդուածի սանտիմենտալ մասը, ախ ու վախեր, լաց ու կոծեր եւ կուրծք ծեծելը. եւ ինչ ասէք, որ այնտեղ չը կայ. ով է, որ մեղապարտ չէ ճանաչված. մեղաւոր է ժողովուրդը, մեղաւոր է ինտելիգենցիան, մեղաւոր է մամուլը, մեղաւոր է հոգեւորականութիւնը, մեղաւոր են իրանք Գարեգին եւ Կարապետ վարդապետները, որ չեն կարողանում եկեղեցին ու եկեղեցականութիւնը իրանց բարձրութեան վրա պահել։

«Արարատի» խմբագիրն ասում է. ժողովրդի բարոյական անկումը շատ ու շատ պատճառներ ունի, բայց ամենագլխաւորը հոգեւորականութեան մտաւորապէս եւ բարոյապէս նոյն ժողովրդի հետ հաւասար կանգնած լինելն է։ Շատ լաւ. բայց հարցնում ենք «Արարատ» խմբագրողներին. ինչ էք արել մինչեւ այժմ այդ հոգեւորականութիւնը—գլխաւորապէս քահանայական դասակարգը—բարձրացնելու համար, բացի դատարկ բառեր, հազար անգամ ծեծված խօսքեր կրկնելուց։ Դուք ընդհանրապէս պահանջում էք բարոյական, զարգացած մարդիկ, որ պիտի տան ճեմարանը եւ աստուածաբանութիւնը. այո, պիտի տան, մենք էլ ենք ուզում, բայց որ չեն տալիս... Դուք, քնաթաթախ երեխայի պէս, արտասունք էք թափում, որ տգէտ քահանաներով հեղեղել են թեմերը, այժմ խոստովանում էք, գտնում էք անհրաժեշտ, որ կրթված քահանաներ գնան գիւղերը եւ լոյս տարածեն, բայց մի օր մտածեցի՞ք տեղեկութիւններ հաւաքել, թէ գիւղական քահանաներն ինչ են ստանում եւ ինչպէս են ստանում, մտածեցի՞ք, որ քահանայի ընտանիքն էլ հաց պիտի ուտէ, որ նրա կեանքը պիտի ապահովվել. գիտէ՞ք, որ գիւղը իր քահանային տալիս է—բոլոր արդիւնքը դրամի վերածելով—100—300 ռուբլի. ո՞ր կրթված մարդը իր կրթված կնոջ հետ կերթայ գիւղ այդ չնչին ռոճկով ապրելու համար։ Դուք գուցէ կը պատճառաբանէք, թէ իշխանութիւնը ձեր ձեռքին չէ, հնարաւորութիւն չունէք ձեր ցանկութիւններն իրագործելու, բայց հօ «Արարատի» էջերը բաց են ձեր առաջ, դուք կարող էիք մի գործնական ճանապարհ ցոյց տալ, որ իմանայինք, թէ արցունք թափող աչքերի ետեւը մտածող ուղեղ էլ կայ։ Այս մէկ։

Երկրորդ՝ դերվիշի պէս դուք ձեր չորրջը կախարդական շրջան էք գծել եւ չէք ցանկանում այնտեղից դուրս գալ. մտներից փաթթան էք արել աստուածաբանութիւնն ու մի բերան բացականչում էք՝ առանց աստուածաբանական գիտութեան կրօն չէ կարելի հասկանալ, իսկ եթէ մէկը չէ հասկանում կրօնը, ուրեմն եւ չէ կարող այդ կրօնին հարկաւոր յարգանքները մատուցանել. եւ ձեր ասածը հաստատելու համար՝ մատնացոյց էք լինում եկեղեցու հեռացողների տգիտութեան վրա, բայց մենք յիշեցնում ենք ձեզ Վարդանանց նահատակութիւնը, երբ ժողովուրդը առանց գաղափար ունենալու աստուածաբանութեան մասին, կուրծքը դէմ էր տալիս իր կրօնի հակառակորդներին, կամ վերջին կոտորածը, երբ կենդանի մնացածներից շատերը լաւ համարեցին նահատակվել, քան կրօնն ուրանալ առանց աստուածաբան լինելու. իսկ աստուածաբանի, որ գրքեր էլ է գրում, կատարած քաջագործութիւնների մասին հարցրէք ձեր եղբայրակցից, որ այժմ էջմիածնումն է. նա կը պատմէ ձեզ...

Ուզում ենք ասել, որ կրօնի եւ բարոյականութեան համար ոչ աստուածաբանութիւնը եւ ոչ մի այլ գիտութիւն չէ կարող նշանակութիւն ունենալ, եթէ այդ չը կայ մարդու մէջ ի բնէ եւ չէ կապված բարոյական դաստիարակութեան հետ, մի դաստիարակութիւն, որ տարաբաղդաբար չը կայ արդի հոգեւոր եւ աշխարհական դպրոցներում։

Կեանքը մեզ տալիս է ամեն օր հազարաւոր փաստեր թէ հոգեւոր եւ թէ աշխարհիկ բարձր կրթութիւն ստացողների կատարած ստորութիւնների. այս բոլորը տեսնելուց յետոյ՝ պնդել ու ականջ ծակել ձեր բզզոցով, չենք հասկանում ինչու համար է։

Երրորդ՝ դուք առանձին սնապարծութեամբ ձեր անձնաւորութիւնները ի ցոյց էք դնում, թւելով մինչեւ անգամ, թէ երբ ձեզնից մէկը ուր բարեհաճեց գնալ, կամ ինչ անել. եւ ցաւն այն է, որ այդ բոլորն անվում է փառամոլութեան տենչով. գնում էք քարոզութեան, աշակերտներ էք տանում շրջագայելու, առանձին նշանակութիւն տալով էք արձանագրում, մի րոպէ չը մտածելով, որ Կրիլովի կապիկն էլ օրն ի բուն քափ ու քրտինք մտած՝ կոճղի վրա էր աշխատում, բայց անցորդների ծիծաղն էր շարժում։

Մեր բարեկամական խորհուրդն է. «Արարատի» վարկը բարձր պահելու համար՝ ամենեւին բանակուի մէջ չը մտնել, քանի որ դուք ձեր ասածին չէք հաւատում եւ աչքն էք հանում յօնքը շինելու տեղ։ Դուք մի գովէք ոչ ձեզ, ոչ ձերայիններին, թողէք որ ուրիշները գովեն, ուրիշները ծափահարեն ձեզ, եթէ գովեստի արժանի բան կը գտնեն ձեր մէջ. այդ է վայել Քրիստոսի աշակերտներին։

X.

ՕՊԷՐԱՅԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Երեքշաբթի օրը, նոյեմբերի 14-ին, արքունական թատրոնում խաղացին Չայկովսկու «Եւգենիյ Օնեգին» օպերան, որը տրվում է մեր բեմի վրա միւս օպերաներից աւելի եւ միշտ գրաւում է հասարակութիւն։

Այս ներկայացումը հետաքրքրական էր նրանով, որ, իբրեւ առաջին դեբիւտ, բեմ էր դուրս գալիս նոր ոյժ—սօպրանօ Գուչչինա՝ Տատեանայի դերում։ Արտիստուհի Գուչչինա կօնցերտային երգչուհի է Պետերբուրգում, ուր համերգներում ունեցել է աջողութիւն եւ ծանօթ է Թիֆլիսի հասարակութեան իր՝ անցեալ եւ այս տարվայ տուած կօնցէրտներով։ Նա ունի մի շատ փոքր, բայց դուրեկան ձայն, որը յամենայն դէպս մեծ բեմերի համար օպերային չէ կարելի համարել։ Րեգիստրները միմեանցից տարբերվում են. օրինակ, ստորին րեգիստրը, համեմատելով վերեւի պայծառ րեգիստրի հետ, շատ թանձր է, իսկ միջինը՝ թոյլ։ Երգելու ձեւը շատ լաւ է եւ, ինչպէս երեւում է, օժտված երաժշտականութեամբ, բայց ձայնը տատանվող բնաւորութիւն ունի, ուստի երբեմն վերեւի նոտաներին պատահում է դէտօնացիա (խոտորումն)։

Գուչչինայի ամենալաւ յատկութիւնն է դիկցիան, որ անչափ գեղեցկացնում է նրա երգածը։ Ինչ վերաբերում է խաղին, պէտք է ցանկանալ աջողութիւն։ Նոյնը կարելի է ասել եւ միմիկայի մասին, որը գրեթէ բոլորովին պակասում է։ Արտաքինով արտիստուհին աւելի գիւղական աղջկայ տպաւորութիւն է թողնում, քան քնքոյշ Տատեանայի, որը, ի հարկէ, աւելի մօտ է տիպին.—Հասարակութիւնը հաւանեց նրան եւ մի փունջ մատուցեց։

Կարա-Մուրզա

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Առաջիկայ 1901 թւականից երկրագործութեան մինիստրութիւնը վճռել է կազմակերպել հողաչափ տեխնիկների եւ հողային բարեկարգութեան աշխատանքներ կատարողների մի մեծ խումբ, որ պէտք է հողաչափական աշխատանքներ կատարէ նախ Անդրկովկասում եւ ապա հիւսիսային Կովկասում՝ ռուս գաղթականութիւններ հիմնելու համար տեղեր պատրաստելու նպատակով։

—

Երէկ, նոյեմբերի 14-ին, Թիֆլիսի առեւտրական ուսումնարանում տեղի ունեցաւ երկրորդ աշակերտական, գրական-երաժշտական առաւօտը, որի ժամանակ արտասանվեցին ոտանաւորներ եւ երգվեցին երգեր՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն եւ գերմաներէն լեզուներով։ Առաւօտը աջողվեց եւ աշակերտներին ու ներկայ եղողներին մեծ զուարճութիւն պատճառեց։

—

Մարիա Ալէքսանդրօվնա Կայսրուհու՝ կոյրերի հոգաբարձութեան կովկասեան բաժանմունքի խորհուրդը խնդրում է մեզ հաղորդել, որ 1900 թւի հոկտեմբերի 1-ին Բաժանմունքի դրամարկղում կար 9018 ր. 10 կ.։ Հոկտեմբերի մէջ եղել է 544 ր. 45 կ. մուտք, ընդամենը 9562, ր. 55 կ.։ Նոյն ամսին ծախք է եղել 1816 ր. 50 կ. ուրեմն նոյեմբերի 1-ին մնում էր դրամարկղում 7746 ր. 5 կ.։ Բաժանմունքի աչքի բուժարանում 1900 թւի հոկտեմբեր ամսին ընդունված են 435 նոր հիւանդներ, որոնք, առաջ ընդունված հիւանդների հետ միասին, 3665 այցելութիւններ են արել։ Այդ ամսին տեղի են ունեցել 92 օպերացիաներ։

—

Պետերբուրգի մահմեդական ընկերութիւնը գնել է պ. Մարկսից «Нива» շաբաթաթերթի նախկին ապարանի շէնքը 300,000 ռուբլով, որպէս զի յարմարեցնէ մշտական մզկիթի համար։

—

անունով երդվող, նրա համար գլուխ պատռողները միթէ իրանց թոյլ կը տան այդպիսի բան նոյն իսկ մտածել... Չէ, նրանք այդչափ էլ միամիտ չեն. նրանք ընդդէմ չեն ծրագրին, այլ նրա հեղինակ մինիստրութեան...

Եւ հակամինիստրական ճառերը, առատաբար մէկը միւսին հետեւելով, տեւում են երկար եւ ձիգ ժամեր. հարցերը մէկը միւսից անկախ եւ անկապ տեղում են կառավարութեան հասցէին։ Թւում էր երբեմն՝ թէ վերջինս անկարող կը լինի դարձեալ ողջ-առողջ, անվնաս դուրս ենել այս վիճաբանութիւններից։ Հերթը հասնում է Վալդէկ-Ռուսսօյին։ Տիրում է խորին լռութիւն. ծանր եւ հանդիստ քայլերով մինիստր-նախագահը բարձրանում է ամբիօն եւ կէտ առ կէտ պատասխանում է բոլոր հարցապնդողներին։ Նրա հանդիստ, անվրդով ձայնը, նրա խաղաղ, անխռով դիրքը, ձեւերը իսկոյն գրաւում են բոլորի ուշադրութիւնը։ Կարծես, այն կատաղի ագիտացիան իր դէմ չը լինէր ուղղված. կարծես նա չէր լսում այդ բազմաթիւ ընդմիջումները եւ բացականչութիւնները. եւ նոյնպէս խաղաղ, անյողդողդ ձայնով շարունակում է իր ճառը, որ նա վերջացնում է հետեւեալ պարբերութեամբ. «Այստեղ մեզ ասում էին. ճիշդ է, մենք խոստովանում ենք, որ ձեր յանձն առած գործը դժուար էր... բայց այժմ վատ օրերը անցել են, հօրիզոնը պարզվել է, ձեր անելիքը վերջացել։

«Այդ կարելի է։ Եթէ պատգամաւորական ժողովը նոյնն է կարծում, թող յայտնէ։ Եթէ իրօք նա կարծում է, որ ուրիշները մեզանից աւելի լաւ կարող են իրագործել պարզապէս որոշված առաջադիմութեան գործը, թող ասէ. մենք կըմբռնենք նրա խօսքը։ Դժուար չէ հրաժարվել իշխանութիւնից, եթէ գիտես, որ վերջինս գործ է դրվել միմիայն յօգուտ հանրապետութեան»։ Այս ճառը ընդունվում է գըղըղալից ծափահարութեամբ։

Այժմ պիտի անցնենք օրակարգերի խնդրին։ Ահա այստեղ է, որ պարզօրէն երեւան են գալիս մելինիստների խոտորնակ մանեօվրները։ Նրանց ներկայացրած օրակարգերից իւրաքանչիւրը մի-մի թակարդ, մի-մի դարան է։ Հանրապետական մեծամասնութեանը անհրաժեշտ էր մեծ խոհեմութիւն եւ հմտութիւն, չընկնելու համար այդ լարած թակարդներից մէկն ու մէկի մէջ։ Կառավարութեանը վստահութիւն յայտնող օրակարգին մելինիստները ներկայացնում են այս յաւելուածը՝... «եւ դատապարտելով Լանսի ճառով *) հաստատված կոլլեկտիվիստ դոկտրինները անցնում է օրակարգին» եւ այլն։ Մելինին եւ նացիօնալիստներին քաջ յայտնի է, որ եթէ այսօր սօցիալիստ Միլերան մինիստրութեան մէջ է, դա չէ նշանակում, որ այդ մինիստրութեան նախագահը եւ նրա միւս կոլլէգները Միլերանի հետ գաղափարակից են. նրանք ոչ միայն կոլլեկտիվիստ չեն, այլ այդ դոկտրինայի անհաշտ թշնամի։ Բոլորին էլ քաջ յայտնի է, որ պատգամաւորական ժողովի 581 անդամներից միմիայն 50 հոգի են, որ յարում են սօցիալ-դեմօկրատիային... Այս յաւելուածը ներկայացնելով մելինիստները ենթադրում էին, որ արմատականներից շատերը պիտի ընդունէին նրան եւ այդպիսով մինիստրութիւնը տապալվէր։ Անհրաժեշտ էր պոկել, պատռել այդ դիմակը եւ ցոյց տալ առաջարկած յաւելուածի բուն, յետին նպատակը։ Ամբիօն է բարձրանում բանուորական կուսակցութեան երիտասարդ ներկայացուցիչ Վիվիանի եւ մի գեղեցիկ, զգածված ճառով չեչտում, ցոյց է տալիս այդ եզուիտական յաւելուածի դատարկութիւնը։ Նրա հեղինակները ո՛չ թէ աշխատում են գնել, փնտռել եւ տանել մի որ եւ է դոկտրինայի յաղթանակը, այլ լոկ յայտնի ամբիցիաների յաղթանակը։ Ապա դառնալով դէպի արմատական պատգամաւորներին՝ տաղանդաւոր հռետորը կոչ էր անում խոյս տալ ճարպիկ ձեռքով լարած թակարդից։ Բոլոր հայեացքները դառնում են դէպի արմատականները։ Ի՞նչ էին մտադիր անել նրանք. պիտի ձայն տայի՞ն այդ առաջարկութեան եւ այդպիսով ձեռք-ձեռքի տուած մելինիստների հետ տապալէին մինիստրութիւնը։ Մի դժուար կրիտիկական մոմենտ, տատանման վայրկեան է, որ անցնում էր արմատական կուսակցութիւնը։ Այդ րոպէին դէպի ամբիօնն է ուղղվում Բրիսսօն. բոլոր ձախակողմեանները ոտքի կանգնելով մի համակրական հզօր, ուժեղ ցոյց են անում ծերունի հանրապետական զինուորին. բուռն ծափահարութիւնները խառնվում են «կեցցէ հանրապետութիւն» կոչերի հետ։ Բրիսսօն դիմելով իր գաղափարակից ընկերներին, նա եւս կոչ է անում, հրաւէր կարդում հանրապետականներին խմբվել մինիստրութեան շուրջը. ապա ձեռքը պարզելով դէպի աջակողմեանները, զառամեալ ծերունի դեմօկրատը այսպէս է վերջացնում իր ազդու, խորը զգածված ատենաբանութիւնը։ «Այս պարոնները ցանկանում են տապալել կառավարութիւնը, որը կօնգրէգացիաների դէմ ուղղած պատերազմի գլուխն է անցել.... Հանրապետութեան պաշտպանութեան պայքարը դեռ չէ վերջացել. այժմ է միայն նա սկսվում»... Նորից աղմկալից ծափահարութիւններ, համակրական ցոյցեր։

Շնորհիւ Բրիսսօնի եւ Վիվիանի միջամտութեան՝ վիճաբանութիւնների մութ կէտերը բացվում են. ձախակողմեանները պարզ կերպով տեսնում են մելինիստ-նացիօնալիստ-կղերական խմբի թափած ճիգերը։ Նկատելի էր մանաւանդ այն հանգամանքը, որ այդ խմբի իսկական շէֆերը հրապարակ չէին բարձրանում եւ անկեղծօրէն, աննենգօրէն յայտնում իրանց ցանկութիւնը. ո՛չ, այդքան քաջութիւն նրանք չունեն. այլ մնալով կուլիսների ետեւում՝ այնտեղ էին նրանք աշխատում, այնտեղ էին պատրաստում, սրում այն դաշոյնը, որով գաղտագողի, ետեւից պիտի հարուածէին իրանց հակառակորդ հանրապետութեան պաշտպան կուսակցութիւնը... Եւ այդ եզուիտներին յատուկ ճարպիկութեամբ պատրաստած հարուածը հասցնելու համար՝ նրանք բեմ էին ուղարկում աննշան, երկրորդական պատգամաւորներ, մի տեսակ «եալանչի փահլէվաններ»...

Բայց հանրապետականները չը կամեցան գլորվել այն փոսի մէջ, որ փորում էին նրանց առջեւ. հանրապետական մեծամասնութիւնը՝ խոյս տալով իր դէմ լարած բոլոր թակարդներից եւ որոգայթներից՝ դարձեալ յաղթանակը ձեռքին դուրս եկաւ։ Կառավարութիւնը ստանում է 301 ձայն ընդդէմ 223-ի. 78 քուէ առաւելութիւն։ Մինիստրական մեծամասնութիւնը անցեալ-յունիս ամսին 34 էր...

Այսպիսի ողբալի պարտութիւն վաղուց է, որ չէին կրել նացիօնալիստները եւ նրանց արբանեակ մելինիստները։

Ս. Շխեանց

*) Միլերանի վերջերս Լանս քաղաքում արտասանած։

Մի քանի ինժեներների եւ ճարտարապետների ձեռներէցութեամբ՝ Պետերբուրգում կազմակերպվում է մի ընկերութիւն, որի նպատակն է տների չինութիւններ յանձն առնել թէ Պետերբուրգում եւ թէ գաւառներում։ Այդ ընկերութեան առանձնայատկութիւնն այն է, որ նրա օգուտներին հաւասար իրաւունքով պէտք է մասնակցեն ինչպէս ինժեներներն ու ճարտարապետները, այնպէս էլ հասարակ բանւորները։

—

Պետերբուրգում մօտ ժամանակներումս կայանալու է խոզաբոյծների մի համաժողով։ Ի միջի այն հարցերի, որոնք պէտք է քննվեն այդ համաժողովում, առաջին տեղը բռնում է տրիխինայի դէմ ձեռնարկվելիք միջոցների կարեւոր խնդիրը։

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են. «Հրաժարվեց պաշտօնից տպարանական վարչութեան նախագահ Աշոտ վարդապետը, որի տեղը դեռ ոչ ոք չէ նշանակված։ Փոխվելու են վանական կառավարութեան անդամները, բայց թէ որոնք կը նշանակվեն, յայտնի չէ դեռ»։

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Բագուի նահանգի եւ Դաղստանի գաւառի ժողովրդական ուսումնարանների տեսուչ պ. Պլոխոտնիկովի ջանքերով, այս տարվայ օգոստոս ամսին, բացված են արդէն ուսումնարաններ Մադրասա եւ Սաղեան գիւղերում։ Այժմ էլ նոյն պ. Պլոխոտնիկովը, աջակցութեամբ Շամախու գաւառի ոստիկանութեան սորաժայի օֆիցէր Վ. Վ. Պալօնսկու, բացեց նոր ուսումնարաններ Շամախու գաւառի Հ ն ղ ա ր, Ք ա ւ ա ն դ ի եւ Ք ա ր ք ա ն ջ գիւղերում»։

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ գրում են. «Հաստատապէս տեղեկացանք, որ սինոդի նոր անդամներ են առաջարկված՝ Մխիթար, Կորիւն, Պետրոս եւ Տիրայր վարդապետները»։

—

ՉԻԱՏՈՒՐԻ կայարանից մեզ գրում են. «Ռուսաստանի երկաթուղիների վարչութեան կառավարիչ Գորչակով, նոյեմբերի 11-ին, Թիֆլիսից արտակարգ գնացքով, մի քանի բարձրաստիճան անձինքների հետ, տեղս ժամանեց եւ հետազօտեց շրջականները։ Նոյն օրը նրան ներկայացան մարգանեցի առաջնակարգ վաճառականներից մի քանիսը՝ Էմէրիկ, Սօլովէվ եւ Բաքրաձէ, որոնք խօսեցին մարգանեցի անկանօն փոխադրութեան, ապրանքատար վագոնների սակաւութեան եւ տեղիս երկաթուղու վարչութեան անկարգապահութեան մասին։ Պ. Գորչակով խոստացաւ բաւականութիւն տալ նրանց պահանջներին՝ ստուգելուց յետոյ։ Պ. Գորչակով նոյն օրը ճանապարհ ընկաւ դէպի Թիֆլիս. նա մտադիր է մի ամսի չափ մնալ Կովկասում, որպէս զի կարգապահութիւն մտցնէ երկաթուղու վարչութեան գործունէութեան մէջ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թ ա ւ ր ի զ, նոյեմբերի 29-ին

Անցեալ շաբաթ բողոքականների դպրոցում եղաւ մի դասախօսութիւն, որի նիւթն էր հարաւային Աֆրիկան։ Կարծիք չը յայտնելով այդ դասախօսութեան մասին, մենք այս առիթով կամենում ենք մի քանի խօսք ասել այստեղի «Լսարանական ընկերութեան» մասին։ Ամառային ամիսներում իր դասախօսութիւնները դադարեցնելով, այդ ընկերութիւնը, ինչպէս միշտ, պէտք է վերսկսէր իր գործունէութիւնը սեպտեմբերից։ Բայց ահա սեպտեմբերն էլ անցաւ, բայց ոչ թէ ոչ մի դասախօսութիւն տեղի չունեցաւ, այլ եւ այդ ընկերութեան գոյութիւնն էլ մի փոքր կասկածելի է։ Բանն այն է, որ վարչութեան անդամների ժամանակը լրացել է եւ նրանք հրաժարվել են, իսկ այսուհետեւ ոչ ոք ցանկութիւն չունի ընտրվելու. իւրաքանչիւրը իր զբաղմունքն ունի, ոչ ոք ազատ ժամանակ չունի, բոլորն էլ հեռու են փախչում, մի խօսքով ոչ ոք չէ հետաքրքրվում այդ ընկերութեամբ, որի տուած օգուտները բոլորն էլ հասկանում են։

Թաւրիզի նման մի տեղում, ուր ընդհանուր խաւար է տիրում, շատ լաւ հասկանալի է, որ դասախօսութիւնները քիչ թէ շատ չափով նպաստում են լուսոյ ճառագայթների այդ խաւարի մէջ թափանցելուն, մի որոշ չափով բարձրացնում են ժողովրդի մտաւորական մակերեւոյթը։ Լաւ, երբ հասկանում են, ինչու չեն աշխատում յարատեւ դարձնել այդ դասախօսութիւնները։ Որովհետեւ անձնական շահն աւելի գերադաս են համարում, որովհետեւ գիտակցաբար խմբվել եւ գործել չը գիտեն, որովհետեւ ամբողջ հոգով միայն իրանց հաշիւներին են նուիրված, եւ նրանց պակասում է գաղափարով ոգեւորվելու եռանդը...

Ֆարրօ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Allg. Zeitung» մեծ նշանակութիւն է տալիս Մադրիդում այժմ գումարված իբերօ-ամերիկական կօնգրէսին։ Կօնգրէսի պաշտօնական ծրագիրը ինքն ըստ ինքեան մի ուշագրաւ բան չէ եւ զուտ գործնական նշանակութիւն ունի. քննվում են հարցեր առեւտրական փոխադարձ յարաբերութիւնների եւ այն միջոցների մասին, որոնցով կարելի լինի սպանական գաղթականների հոսանքը ուղղել այսուհետեւ ոչ դէպի Կուբա, Պորտօ-Րիկօ, այլ դէպի սպանօ-ամերիկական հանրապետութիւնները։ Բայց իսկապէս Մադրիդի համաժողովը սպանական ազգի ցրված ճիւղաւորութիւնների կողմից ազգային զգացմունքի մի անսպասելի եւ նշանաւոր արտայայտութիւն է, որ հակակշիռ դիրք է բռնում համաամերիկական շարժման վերաբերմամբ։ Սպանական մայր-երկրի եւ սպանօ-ամերիկական հանրապետութիւնների մէջ տեղի ունեցած այս մերձեցումը, որ կատարվում է այն ժամանակ, երբ Սպանիան նոր միայն կորցրել է իր ամերիկական բոլոր գաղթականութիւնները, ստանում է բողոքի բնաւորութիւն պատերազմի այն հետեւանքների դէմ, որոնք կատարելապէս անբարեյաջող էին Սպանիայի եւ ընդհակառակը՝ շատ բարեյաջող Միացեալ-Նահանգների համար։ Սպանիական արտաքին գործերի մինիստրը, բացատրելով կօնգրէսի նպատակները եւ ծրագիրը, հէնց ինքը մատնացոյց արաւ այս հանգամանքը, որ «Սպանիան ստիպված էր կռւել մի այնպիսի հզօր հակառակորդի հետ, ինչպիսին էին Միացեալ-Նահանգները, որոնք անընդհատ ջանք են գործ դնում իրանց ձեռքն առնելու ամերիկական ամբողջ ցամաքի առեւտրի կօնտրօլը։ Լատինական հանրապետութիւնները չեն կարողանում մարսել անգլօ-սակսօն հարեւանի հովանաւորութիւնը։ Այդ հարեւանը, Միացեալ-Նահանգները, տարբերվում է նրանցից կրօնով, սօցիալական նպատակներով եւ ազգային առանձնայատկութիւններով։ Միջին եւ հարաւային Ամերիկայի բոլոր հանրապետութիւնների ինքնասիրութիւնը վիրաւորված է այն հանգամանքից, որ Վաշինգտօնի կառավարութիւնը իշխանական ձգտումներ է ցոյց տալիս՝ միայնակ տնօրինելու ամերիկական ցամաքի բաղդը։ Այսպիսով Միացեալ-Նահանգների ծրագիրը համաամերիկական շարժման վերաբերմամբ այժմ անիրագործելի է դառնում։ Սպանիական հանրապետութիւնների քաղաքացիները զգացել են տալիս, որ նրանք նախ եւ առաջ սպանացիներ են եւ յետոյ միայն ամերիկացիներ, որ ազգային զգացմունքը յաղթում է բոլոր աշխարհագրական արգելքներին եւ որ այսուհետեւ հրաժարվելով թշնամական վերաբերմունքից դէպի Սպանիան, նրանք վճռել են մասնակից լինել իրանց մայր-երկրի վիճակին եւ բարձրացնել իրանց ցեղի ազդեցութիւնը։

—«Србобранъ» լրագիրը հաղորդում է, թէ Կ. Պօլսի իտալական դեսպանը, հրահանգ ստանալով Հռոմից, եռանդով պաշտպանում է Թիւրք կառավարութեան առաջ սերբիական եւ չերնօգորական յայտագրերը, որոնցով այդ պետութիւնները բողոքում են Աւստրիայի դէմ նրա համար, որ նա ռազմավարական նպատակներով երկաթուղի է շինում Բօսնիայում։

—Կ. Պօլսի լրագիրները հետաքրքրական տեղեկութիւններ են հաղորդում կաթօլիկ եպիսկոպոս Գիացինտի մասին, որ եկել է Թիւրքիայի մայրաքաղաքը տեսակցելու քրիստոնեայ պատրիարքների հետ։ Երեսուն տարի առաջ Գիացինտ եպիսկոպոսը, որ ֆրանսիական ծագում ունի, կարդինալ Անտօնելլիի քարտուղարն էր եւ Պիոս IX-ի սիրելին։ Բայց երբ Հռոմի քահանայապետը առաջարկեց պապերի անսխալականութիւնը ընդունել, որպէս դաւանանք, վարպետ քարոզիչ եւ հռչակաւոր պերճախօս Գիացինտ բողոքեց այդ նոր դաւանանքի դէմ եւ սկսեց Հռոմի ու Պարիզի եկեղեցիներում յարձակվել նրա վրա։ Պապի բանադրանքից խուսափելու համար՝ նա շուտով հրաժարվեց կաթօլիկ եպիսկոպոսի աստիճանից եւ ամուսնացաւ մի ամերիկուհու հետ։ Այնուհետեւ Գիացինտ, 20 տարի շարունակ, գրչով եւ խօսքով միութիւն էր քարոզում բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիների մէջ, մի միութիւն, որ պէտք է հիմնված լինէր Աւետարանի վրա եւ պէտք է համախմբէր իր մէջ բոլոր քրիստոնեաներին, ինչպէս այդ տեղի ունէր քրիստոնէութեան առաջին դարերում՝ Նիկիայի եւ Քաղկեդոնի ժողովներից առաջ։ Անխոնջ քարոզիչը, որ արդէն 65 տարեկան է, եկել է այժմ Կ. Պօլիս՝ անձամբ խօսակցելու այդ միութեան մասին արեւելեան եկեղեցիների պետերի հետ։ Նա արդէն ընդունվել է յոյների եւ հայերի պատրիարքներից, ինչպէս նաեւ բուլղարական էքզարխից։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ

—

Երկաթուղու գնացքը տանում էր մեզ դէպի Բագու։ Երեկոյեան, երբ ես նստեցի վագօն, իմ գլխաւոր հոգսն եղաւ քնելու տեղ պատրաստել ինձ համար։ Այդ աջողվեց։ Ես ծածկեցի ինձ պլէդով եւ անմիջապէս ինձ գցեցի Մօրֆէոսի անուշ թագաւորութեան մէջ։ Գնացքը օրօրում էր եւ ես խոր քնի մէջ ընկայ։

Առաւօտեան դէմ ինձ զարթեցրեց իմ շուրջը կատարվող աշխոյժ զրոյցը։ Խօսում էին նաւթահողերի աճուրդի մասին։

—Շատ լաւ է Բիբի-Հէյբաթի № 10-ը, պէտք է աշխատել դրան ձեռք գցել անպատճառ, ասում էր մէկը։

—Թողէք № 10-ը հանգիստ, ասում էր միւսը, որովհետեւ նրա վրա շատերն են աչք տընկել։ Աւելի լաւ է մտածենք 8, 25, 26, 27 նօմերների վրա։

—Էհ բաղդ, քեզ ենք մնացել, ասում էր ոգեւորված երրորդը, տեսնենք, տեսնենք։ Ինչ լաւ բան կը լինի, եթէ էժան կերպով հող գըցենք մեր ձեռքը. եղբայր, պէտք է վերջապէս մենք էլ մի օր կարգին ապրենք։ Ինչու ես էլ չը պէտք է ամեն տարի արտասահման գնամ, տաք ջրեր գնամ, ցուցահանդէսներ գնամ, սեփական կառք ունենամ։

—Այդ յետոյ, գործից խօսենք, կանգնեցրին առաջինները։

—Եթէ իմ կարծիքն էք հարցնում, յայտնեց երրորդը, ես աւելի հաւանում եմ 9 նօմերը։ Նրա վրա կռւող շատ չի լինի, որովհետեւ նըրան լաւ չեն ճանաչում։ Նրա արտաքինը շատ համեստ է, նա թագնված է։

— Ինչ ես ասում, նա շատ նաւթ չունի։

—Հէնց գաղտնիքն էլ դրանումն է։ Ձեր սիրած նօմերները 6—7 դեսիատին են, իսկ իմ ասածը միայն 3 դեսիատին։ Եթէ դեսիատինի վրա հաշւէք նաւթի բերքը, կը տեսնէք, որ 9 նօմերը լաւերից մէկն է։

Միւսները համոզվեցին։ Որոշեցին այդ նօմերի նաւթի պուդին տալ 7 կոպէկ։ Նրանք հաւատացած էին, որ ոչ ոք այդ գինը չի տայ, որովհետեւ ոչ ոքի խելքին չի գայ մէկ դեսիատինի վրա հաշւել։

Սակայն այն, ինչ որ պէտք է գաղտնիք պահվէր, բարձր ձայնով յայտնված էր եւ ես լսում էի։ Իմ գլխում միտք ծագեց փոքր ինչ կատակ անելու։ Ես պառկած տեղիցս խօսեցի։

—Իսկ ես կը տամ $7^{1}/_{4}$ կոպէկ, ասացի ես պլէդի տակից։

Խօսակիցները, իբրեւ խայթվածներ, վեր թռան իրանց տեղերում։

—Սա ո՞վ է, բացականչեցին նրանք։

Ես վեր կացայ, նայեցի հարեւաններիս։ Մենք միմեանց անծանօթ էինք։ Ես ժպտացի եւ բարեւեցի՝ բարի օր ցանկալով։

—Դուք էլ մտադիր էք մասնակցել աճուրդին, հետաքրքրվեցին նրանք։

—Ոչ, ես միայն կատակ արի, հանգիստ եղէք, ձեր գաղտնիքը կը մնայ գաղտնիք։

Հարեւաններս հանգստացան եւ սկսեցին շարունակել իրանց խօսակցութիւնը, բայց աւելի զգոյշ կերպով, քան առաջ։

Մի քանի ժամանակից յետոյ, երբ դուրս եկայ կօրիդօր եւ ապա կայարաններում նայեցի ուղեւորներին, ես համոզվեցի, որ մեր գնացքի մի նշանաւոր մասը աճրդախօսներ են, որոնք գնում են Բագու՝ յանկարծակի հարստանալու փորձեր անելու, նաւթի վիճակախաղին մասնակցելու։ Ժողովված էին գնացողները խումբ-խումբ եւ խօսում էին նաւթի ու ընկերակցութիւնների մասին։ Նրանցից շատերը ոչինչ չը գիտէին, բայց խօսում էին իբրեւ նշանաւոր ֆինանսիստներ եւ նաւթագործներ։ Երբ ես մի քանիսին առանձին խօսեցրի, իմացայ շատ բամբասանքներ եւ մերկացումներ։

—Ա. ընկերակցութեան ներկայացուցիչը նաւթին մեծ գին կը տայ, որպէս զի ինքը իր համար պաշտօն ստեղծէ, նրան ինչ փոյթ, որ գինը բարձր կը լինի։

—Բ. ընկերութեան հիմնադիրները պայմանաւորվել են, որ պէտք է իսկոյն ծախեն իրանց աճուրդը, որովհետեւ արդիւնագործութեան համար փող չեն ճարել։

—Գ. ընկերակցութեան ներկայացուցիչները մտադիր են էժան գնով եւ քիչ փողով վերցնել Բինագադու կամ Բալախանու չնչին նաւթահողերը միայն այն նպատակով, որ բանկերում իրանց համար բանան կրեդիտ, որից այժմ զուրկ են։ Եւ այլն եւ այլն։

Մի բագուցի ապացուցանում էր, որ նոյեմբերի 15-ին աճրդի ատեանում կը ժողովվի առնուազն 3—4 միլիօն րուբլի։ Միլիօնների անունը շատ գրաւիչ էր եւ բոլորը լսում էին հետաքրքրութեամբ։

Քանի մօտենում էինք Բագուին, այնքան աւելանում էր ապագայ նաւթագործների հետաքրքրութիւնը։ Շատերը երբէք չէին եղել Բագւում եւ հետաքրքրվում էին ամեն մի չնչին բանով։ Բագուի հետ փոքր ի շատէ ծանօթ անձինք հեղինակաւոր կերպով խօսում էին այնպիսի բաներից, որոնց մասին իրանք էլ շատ աղօտ գաղափար ունէին։ Երբ անցանք Բալաջարի կայարանը եւ հեռուից սկսեցին երեւալ նաւթահանքերի աշտարակները, յուզմունքը պատեց նաւթի սիրահարներին։ Ապագայ միլիօնների ուրուականը հեռու քշեց ամեն կասկած։ Ամենքը հաւատում էին, որ նրանք գտնվում են գերբնական ոյժի ձեռքում, որ նրանց գրաւել է երջանկացնելու համար...

—Զէ, յոյս կայ, որ ամեն բան լաւ կերթայ, ասում էր մէկը։

—Աստուծով, Աստուծով։

—Մենք վեց կտոր հողի համար աճուրդի մէջ ենք մտնելու, մէկն ու մէկը հօ դուրս կը գայ.

—Մենք տասը տեղ ենք գրվելու...

Վերջապէս մենք Բագուի կայարանումն ենք։ Կային այնտեղ ապագայ նաւթագործներին բազմաթիւ հանդիպողներ։ Կային եւ անգործ մարդիկ, որոնք կուշտ-կուշտ ծիծաղում էին, նայելով երկաթուղու բերած նշանաւոր ներկայացուցիչներին։

—

Հիւրանոցում սենեակ վարձելուց, լուացվելուց, ճաշելուց, եւ մի փոքր հանգստանալուց յետոյ, սկսեցի մտածել բարեկամներիս մասին։ Տելեֆօնով խօսեցի նրանցից մի քանիսի հետ։ Շատ դժուար էր այդ խօսակցութիւնը, որովհետեւ տելեֆօնը զբաղված էր անթիւ խօսել ցանկացողներով։ Ինձ ասացին, որ հեռախօսային գրասենեակում ծառայող երկու օրիորդ այդ օրը ուշաթափվել էին յարված աշխատանքից, իսկ մի տղամարդ ստացել էր ջղային սաստիկ կաթուած։ Վերջապէս տելեֆօնի միջոցով կարողացայ խօսել իմ ծանօթ բժշկի հետ եւ ես խոստացայ գնալ նրա մօտ երեկոյեան։

Բժիշկը շատ ուրախ էր ինձ տեսնելու։ Նա մտադիր էր ինձ հետ շատ բաների մասին խօսելու։ Երբ ես գնացի նրա մօտ, այնտեղ կային մի քանի տասնեակ հիւանդներ։

—Ես կարծում էի, ասաց նա ինձ, որ մինչեւ ձեր գալը՝ հիւանդները գնացած կը լինեն, բայց այնքան շատ են, որ պէտք է մի քառորդ ժամ ինձ սպասէք։ Ահա իմ առանձնասենեակը, այնտեղ սպասեցէք։ Ես հրամայել եմ այլ եւս ոչ ոքի չընդունել։

—Երեւի թեթեւ հիւանդութիւններ են, որ յոյս ունէք այդպէս շուտ վերջացնելու, ասացի ես։

—Բոլորն էլ ն ա ւ թ ա ց ա ւ ո վ են հիւանդ։ Դա ջղային մի առանձին հիւանդութիւն է, որ այստեղ միշտ կայ, իսկ այժմ, նաւթահողերի աճուրդի ժամանակը մօտենալու պատճառով, սաստկացել է։ Այսօր արդէն 120 մարդ եմ բժշկել։

—Ուրեմն հիւանդներին մանրամասն հետազօտելու պէտք չը կայ, նկատեցի ես։

—Ի հարկէ, ոչ։ Կալի-բրոմատ եւ դրա նման բաներ գրում եմ եւ յետ ուղարկում։

Ես գնացի առանձնասենեակ եւ այնտեղ զբաղվեցի ընթերցանութեամբ։ Տեղական լրագրի մէջ կարդացի մի յօդուած խալամի քաղաքակրթող ազդեցութեան մասին։ Շուտով բժիշկն եկաւ։

—Այժմ ես ազատ եմ եւ մենք կարող ենք խօսել։ Գիտես ինչ։ Իմ հիւանդների մէջ, որ այժմ նայեցի, կային նաւթացաւով հիւանդ երեք կին, որոնք ջղային տկարութիւն էին ստացել իրանց տղամարդկանց փոխարէն։ Այդ կանայքը հետեւում են աճուրդի գործերին եւ իրանց տղամարդկանց ամեն մի քայլին։

—Ուրեմն ֆեմինիզմ նաւթագործութեան մէջ, բացականչեցի ես։

Այդ ժամանակ տելեֆօնի զանգը տուեին։

—Ո՞վ է հարցրեց բժիշկը։

Պատասխանեցին։

—Միթէ զարկերակը 110 է, ինչ էք ասում, անկարելի է. գործածեցէք իմ տուած դեղը. շուտով կը գամ։

Բժիշկը յայտնեց, որ հիւանդը շատ մօտ է կենում եւ խոստացաւ մի 20 րոպէից յետոյ վերադառնալ։

—Զէ կարելի չը գնալ, վիճակը երկիւղալի է. եթէ ինձ հարցնող կը լինի՝ հարցրէք անունը եւ հիւանդի վիճակը։

Մի քանի ժամանակից յետոյ դարձեալ լսվեց տելեֆօնի զանգը։

—Ո՞վ է խօսողը, հարցրի ես։

—Վասակեանի քոյրն եմ, բժի՞շկ, դո՞ւք էք։

—Ոչ, բժիշկը տանը չէ, պատուիրել է, որ տեղեկանամ հիւանդի դրութեան մասին։

—Վատ է, տաքութիւնը շատ է, դէլ է տալիս եւ բոլորը աճուրդի մասին, զարկերակը 102 է, վախենում ենք։

Հազիւ նստեցի տեղս, նորից հնչեց տելեֆօնի զանգը։ Այս անգամ իմացայ, որ միւս հիւանդի լեզուն է բռնվել։ Մի ուրիշ տեղից յայտնեցին, որ հիւանդը յանկարծամահ է եղել, ըստ երեւոյթին, սրտի պայթիւնից։ Տելեֆօնի լուրերից կարելի էր խելագարվել։ Վերջապէս բժիշկը վերադարձաւ։ Ես յայտնեցի բոլորի մասին եւ պատրաստվեցի գնալու։

—Ո՞ւր, ինչու, բռնեց նա իմ ձեռքից։

—Անկարելի է մնալ։ Միթէ այստեղ միշտ այսպէս է։

—Ի հարկէ, ոչ։ Սա մի քանի օր կը տեւէ, մինչեւ նոյեմբերի 16-ը կամ 17-ը։ Աճուրդի հետեւանքները պարզվելուց յետոյ, հիւանդների թիւը կը հասնի սովորական չափի։ Միայն ութ օր է, որ սկսվել է ջղային հիւանդութիւնների ուժգին արտայայտութիւնը։ Այսօր արդէն բաւական խիստ է, վաղը եւ միւս օր աւելի եւս կը սաստկանայ, իսկ 15-ին եւ 16-ին կարող են տեղի ունենալ մահվան դէպքեր։

Այդ ժամանակ տելեֆօնի զանգը տուեին։ Բժիշկը վազեց։

—Ի՞նչ, ինքնասպանութիւն, բացականչեց բժիշկը, այս րոպէիս գալիս եմ։

Բժիշկը պատմեց, որ նաւթագործներից մէկը ինքնասպանութեան փորձ է արել, բայց միայն վէրք է ստացել։

—Ես կը գնամ, ասաց նա, բայց ինչպէս տեսնենք, որ տեսնուենք։

—Ինչպէս նկատում եմ, ասացի ես, մենք այս անգամ տեսնուել չենք կարողանալու։

Լսուեց դարձեալ տելեֆոնի զանգ։ Հիւանդացել էր Թիֆլիսից ինձ հետ մի վագոնում եկած աճրդախօսներից մէկը։ Ընկերները խընդրում էին բժշկին շուտով գալու, նրանք ենթադրում էին, որ հիւանդը ուղեղի բորբոքում է ստացել։

Ես այլ եւս անկարող էի լսել եւ դուրս փախայ բժշկի տանից։

Վրձին

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

15 Նոյեմբերի

ԼԻՎԱԴԻԱ, Նոյեմբերի 15-ին, առաւօտեան 11 ժամ։ Թագաւոր կայսրը երէկվան օրը լաւ անցկացրեց. ցերեկը քնեց մէկ ու կէս ժամ։ Երեկոյեան ժամը 9-ին տաքութիւնը 36,8 էր, զարկերակը՝ 68։ Գիշերը Նորին Մեծութիւնը բաւական լաւ քնեց. առաւօտեան՝ ինքնազգացութիւնը եւ ոյժերի վիճակը բաւարար են։ Ժամի 9-ին տաքութիւնը 35,8 է, զարկերակը՝ 68։ Լէյբ-վիրաբոյժ Գիրշ. պատուաւոր լէյբ-բժիշկ Պոպով. բժիշկ Տիխոնով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Նոյեմբերի 14-ին, Թագուհի կայսրուհի Մարիա Ֆեոդորովնայի ծննդեան օրվայ առիթով, Պետերբուրգը զարդարված էր դրօշակներով եւ երեկոյեան՝ լուսավառված. բոլոր եկեղեցիներում կատարվեցին մաղթանքներ։

Թագաւոր Կայսրի առողջութեան համար կատարված մաղթանքների մասին հեռագիրներ են ստացված Օմսկից, Ուֆայից, Կազանից, Վօլօգդայից՝ եւ Նիժնի-Նովգորոդից.

ԼՕՆԴՕՆ։ Լուրերին նայելով, դաւադրութիւն է բացված Րօբէրտսի կեանքի դէմ. դաւադրութեանը մասնակցում էին մօտ քսան օտարազգիներ. դաւադիրները ական էին պարատել, որ պէտք է պայթէր կիրակի օրը Եօհաննէսբուրգում, Րօբէրտսի՝ եկեղեցում եղած ժամանակ։ Դաւադրութիւնը բացված է շնորհիւ Րօբէրտսի անձնապահ պահնակի եւ ոստիկանութեան աչալրջութեան։ Կալանաւորված են մօտ տասն հոգի, գլխաւորապէս իտալացի։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Կիրակի օրը այստեղ ժամանած Գենչիչ, որ ներքին գործերի մինիստր էր Գեօրգեվիչի կաբինէտում, ձերբակալված է՝ մեղադրվելով մեծութեան վիրաւորանքի մէջ, որ արտայայտվել է նրանում, որ իր ժամանակին նա օտարերկրեայ մի թերթում Թագաւորի համար վիրաւորական դարձուածքներ է տպել, եւ բացի այդ նրա համար, որ ուղղակի վիրաւորել է Թագաւորին նրա հասցէով ուղարկված երկու նամակներում։ Գենչիչ, երեւի, դատի կենթարկվի նոյնպէս եւ պետական գումարներ իւրացնելու համար։

ՄՕՍԿՎԱ։ Նոյեմբերի 14-ին մայրաքաղաքի բոլոր տաճարներում եւ Կայսրուհի Մարիա Ֆեոդորովնայի հովանաւորութեան տակ գտնվող հիմնարկութիւններում մաղթանքներ կատարվեցին Նորին Մեծութեան առողջութեան համար։ Մայրաքաղաքը զարդարված է դրօշակներով. թատրոններում նուագվեց ազգային օրհներգը. առաւօտեան ձրի ներկայացումներ տրվեցին դպրոցների աշակերտների եւ աշակերտուհիների համար։

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Բոտայի եւ Վիլենի զօրաբաժինները եռանդուն գործունէութիւն են ցոյց տալիս այս շրջանում, եւ ասում են, թէ նրանք նոր ծրագիր են պատրաստել կամ, աւելի ճիշդը ասած, վերանորոգել են հինը։ Նրանք մըտադիր են պատերազմական գործողութիւնների ասպարէզը փոխադրել աւելի մօտիկ Կապի գաղթականութեան սահմանին, որտեղ շատ դժգոհ հօլլանդացիներ, որոնք զէնքի գաղտնի պահեստներ ունեն, պատրաստ են, ամենափոքր խրախուսանք գտնելուց յետոյ, վերըսկսել թշնամական գործողութիւնները։ Թշնամին համարեա ամեն տեղ Տրանսվաալում եւ Օրանժեան հանրապետութեան մէջ վերին աստիճանի գործունեայ է։

ՊԵԿԻՆ։ Դեսպանները համաձայնութիւն կայացրին երկու առաջարկութիւնների մասին, որոնք առաջ մերժված էին միաբանութեան բացակայութեան պատճառով. առաջարկութիւնները ենթարկվեցին մի քանի փոփոխութիւնների։ Այդ առաջարկութիւններից մէկը արել է անգլիական դեսպանը եւ նրանով պահանջվում է Չինաստանից վերաքննել առեւտրական դաշնագրերը, միւսը արել է իտալական դեսպանը եւ նրանով պահանջվում է ենթարկել Չինաստանը պետութիւնների ֆինանսական կօնտրօլին, որպէս գրաւական վարձատրութեան հատուցման, միջազգային վերաստուգիչ վարչութեան ձեւով, եգիպտական պետական պարտքի դրամարկղի նմանութեամբ։ Պահանջվելիք վարձատրութեան գումարը կազմում է արդէն, ամենափոքր գնահատութեամբ, 60 միլիօն ֆունտ ստերլինգ։ Միացեալ յայտագիրը յանձնելու յապաղումը, որի մէջ մեղաւոր են դաշնակից կառավարութիւնները, շատ նպաստում է դրութեան դժուարութեան եւ աւելացնում է արգելքները առեւտրի ու ֆինանսական գործողութիւնների մէջ, մանաւանդ ներքին հարկերը հաւաքելու վերաբերմամբ։ Որովհետեւ ֆինանսական դրութեան վրա խիստ հսկողութիւն կայ, ուստի փոխառութիւնների հատուցումները դեկտեմբեր եւ յունվար ամիսների ընթացքում ապահովված են. այսուամենայնիւ ապագայում պարտքերի հատուցման վճարները ժամանակաւորապէս կարող են դադարել։

ԲԵՐԼԻՆ։ Ինչպէս հաղորդում է Վալդէրզէ, Եօրկի զօրաբաժինը նոյեմբերի 6-ին հասաւ Կալգան եւ 10-ին ճանապարհ ընկաւ յետ դառնալու։ Փոխ-գնդապետ Արնստէդ մի փոքրաթիւ զօրաբաժնով պատժողական արշաւանք սկսեց Տեանցինից դէպի Վու-Ջիհ-Սեան եւ Նայ-Ցայ-Ցուն, որոնք 55 եւ 40 կիլօմետր հեռու են Տեանձինից դէպի հիւսիս-արեւմուտք։ 2-րդ հետեւակ գնդի առաջին բատալիօնը, որին փոխարինել են ուղեպահ զօրքերը Շանգհայ-գուանում, գնում է ուղղակի Պեկին։

ԼՕՆԴՕՆ։ Դատելով պետութիւնների մէջ տեղի ունեցած կարծիքների փոխանակութեան հետեւանքներով Պեկինի դիպլօմատիական մարմնի որոշումների վերաբերմամբ՝ կարելի է նախատեսել լիակատար համաձայնութիւն նրանց մէջ. այս բանի ապացոյց դիպլօմատիական շըրջաններում համարում են այն, որ անկարգութիւնների ղեկավարներին մահվան պատժի ենթարկելու պահանջը, որ սկզբունքով ցանկալի է, որովհետեւ նրանք արժանի են այդ պատժին, այնուամենայնիւ չէ մտցրած որոշումների մէջ, որպէս դրական պահանջ։ Ապա, ինչ վերաբերում է վարձատրութեան հարցին, ամենից առաջ սկզբունքով կասկած է յարուցվում Չինաստանի հատուցանողական ընդունակութեան մասին, որովհետեւ չը կան փաստեր՝ այդ ընդունակութիւնը թուանշաններով ճշդութեամբ որոշելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Կ. Մ. Չիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Ի. Յ. Պրօստաեվիչ—12—1 ժ. ականջի, քթի, կոկորդի եւ կրծքի հ.

Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ի. Յ. Պրօստաեվիչ—5—6 ժ.

Ա. Ն. Ծպակօվսկի—6—7 ժ. նեարդային (էլեկտրաբուժութիւն), վեներ. և մորթու հ.

Գ. Ա. Թումանով—7—8 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Տ. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բժըշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժօկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ք. ՕՀԱՆԵԱՆ

ԲԱԳՒՈՒՄ

Ընդունում է ժամը 10—12 առաւօտեան եւ 5—7 երեկոյեան

Մասնագիտութիւն՝ աչքի հիւանդութիւններ։
Հասցէ՝ Բագիրօվսկի սկվէր, տուն Բագիրօվի։
Баку. Багировскій скверъ, д. Багирова.
4—10

АРИСТАКЕС ЕПИСКОПОС СЕДРАКЯН

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր.

Թիֆլիսում դիմել—Կենտրոնական եւ Զաք. Գրիգորեանցի գրավաճառանոցներին, նոյնպէս եւ Աղէքսանդր Ստեփանեանցին (Զուբալօվի քարվանսարայում)։ (ե. հ. չ.) 10—10

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բազում. նաև Միքայելեան կամուրջի վրա, Գապօվի և Արիստակովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով։
12—100

ԲԺԻՇԿ Մ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ

Սօլօլակեան փողոց, տ. № 17.

ԿԱՇՈՒԻ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ։

Ընդունում է ամենայն օր, ժամի 6—8 երեկոյեան։ (չ. ռ.) 5—10

Ծ Ա Խ Վ Ո Ւ Մ Է

Թիֆլիսի Միքայէլեան փողոցի վրա մի տուն, այգիով, № 113. հողի տարածութիւնն է $1311^{11}/_{100}$ քառ. սաժէն։ Այս կալուածքը ձեռք բերել ցանկացողները կարող են դիմել անմիջապէս պ. ՊՕՊԷԼԻՆ, որը ապրում է մի եւ նոյն տանը։ 1—3

Ատամների եւ բերանի խոռոչի հիւանդութիւններ

ԲԺԻՇԿ ՕՐ. Ե. ԱԼԻԲԷԳԵԱՆ

ԲԱԳՒՈՒՄ

Ընդունում է հիւանդներ

Առաւօտեան 9—1 ժ. եւ երեկոյեան 5—7 ժ.

Բարեատինսկայա փող., № 16, տ. Դադաշեվի։ Барятинская ул., № 16, д. Дадашева.
8—10

Ընկերութիւն

ԲՐՕԿԱՐ եւ Ընկ.

Առաջարկում է իր յատկութեամբ յայտնի

ԳԼԻՑԵՐԻՆԻ

ՍԱՊՕՆ

Պահպանում է կաշուի փափկութիւնը եւ աւելացնում է նրա սպիտակութիւնը։

ԿՏՈՐԸ 20 ԿՈՊԷԿ

(15) 3—10

ԲՕԺՕԺԻ ՑԵԼՈՒԼԵԱՐՆԻ ՍԵՐՄ

Բաղդադի առաջնակարգ եւ սպիտակ տեսակ

Պաստէօրեան դրութեամբ պատրաստված

հսկողութեամբ

ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆԻ

Առաջին կարգի վկայեալ մասնագէտ Պրուսայի Կայսերական Շերամապահական վարժարանէն։

Երկար տարիներէ ի վեր Թիւրքիոյ, Կովկասու եւ Պարսկաստանի մէջ արդէն փորձուած եւ ծանօթ ֆիրմա ՄԻՀՐԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆԻ մասնաւոր գործարանին մէջ Պաստէօրեան դրութեամբ ընտրված Պաղտատի տեսակ սպիտակ հունտերէն յատկապէս եւ մասնաւոր խնամօք պատրաստել տուած, եւ որոնցմէ առաջին պարտիան արդէն հասած եւ յանձնած եմ Շերամապահական կայարանին քննութեան համար։

Ամեն անոնք՝ որք կը փափաքին դիւրամատչելի գիներով լաւ ապրանք գնել եւ ապահով ըլլալ հունտերու տեսակին վրա, թող հաճին դիմել մանրամասնութեանց համար Մայսուրաձէ եւ Խօջափարուխօվ քարավանսարան № 16—17, Ա. Կ. Արսէն եւ ընկ. գրասենեակը։ 2—30
(ե. հ. չ.

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանօնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ։

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն եւ Պօլիս։ Մեկնում է Բաթումից չորեքշաբթի, 22 նոյեմբերի (5 դեկտեմբերի)—շոգենաւ՝ ՍԻՐԿԱՍՍԻ, կապիտան ԳԱՐՐԻԿ։ Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ։

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով։

Ամիսը մի անգամ կանօնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի և Անտվէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար։

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխօվի եւ Մայսուրաձէի քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. եւ Ի. Մուխթաֆեաններին, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկօվի, № 27։ ՆՕՎՕՐՕՍԻՍԿ—Վլադիկաւկազի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (ե. հ. չ.) 19—20

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՑԷԼՈՒԼԵԱՐՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱԿԻ

Բ Օ Ժ Օ Ժ Ի Ս Ե Ր Մ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ԽԱԼԻԼ ՍԱՊԱՀԻ

Սրանով պատիւ ունեմ յայտնելու պ.պ. շերամապահներին, որ անցեալ տարի Կովկասում իմ միջոցով տարածած սերմը մեծ աջողութիւն ունեցաւ, ուստի այս տարի կրկին մի եւ նոյն տեսակի սերմից բերել եւ յանձնել եմ շերամապահական կայարանին՝ քննելու համար, որը շուտով պատրաստ կը լինի։ Ցանկացողները կարող են դիմել.—Արմեանսկիյ բազար, քարվանսարայ Մայսուրաձէի եւ Խօջափարուխօվի, պ. Բարեկենդանեանի մօտ։ 6—6

ՍՊԱՌՎԱԾ ԵՆ

„ՍՈԽԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ"

Ազգային լիակատար երգարանի առաջին հատորի չորրորդ տպագրութեան բոլոր օրինակները, հինգերորդ տպագրութիւնը լոյս կը տեսնի աւելի շքեղ, բարեփոխած եւ ճոխացրած։ Սոյն հատորի վերաբերմամբ որ եւ է գործ ունեցողը դիմում է Բագու, «Սոխակի» հրատարակիչ Գրիգոր աւագ քահանայ Գրիգորեանցին, սոյն հասցէով.
Протоіерею Григорію Григоріанцъ, Баку. 5—5